

Färdplan för Dalarna som en hållbar destination 2023 - 2030

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Mindre avtryck, större intryck.....	4
Insatsområden - Hur ska vi nå önskat läge?.....	5
<i>Medvetna transportval</i>	5
<i>Lätt att göra rätt</i>	6
<i>Värna natur och kulturarv</i>	7
<i>Hushålla med resurser</i>	8
Hållbara företag, fler lokala jobb.....	10
Insatsområden - hur ska vi nå önskat läge?.....	11
<i>Lönsamma företag</i>	11
<i>Kompetensutveckling</i>	12
<i>Locka personal och fler arbetstillfällen lokalt</i>	13
<i>Inkludering och motverka utsatthet</i>	14
Utveckling för plats och människa.....	16
Insatsområden.....	17
<i>Nya säsonger</i>	17
<i>Bidra till samhällsutveckling</i>	18
<i>Lokalt engagemang</i>	19
Summering av främsta drivkrafter och utmaningar för att nå målsättningar.....	21
Summering indikatorer.....	21
Uppföljning.....	23
Nyckelintressenter och roller.....	23

Inledning

Varför en hållbarhetsplan

Vi ser ett behov av att definiera en handlingsplan – en riktning för hur besöksnäringen i Dalarna i samverkan med andra aktörer på ett hållbart sätt kan bidra till:

Fler långsiktigt hållbara besöksnäringföretag i Dalarna ur alla tre aspekter – social, ekonomisk och miljömässigt – som gör att Dalarna erbjuder välkomnande och äkta upplevelser för kommande generationer.

Regeringens strategi för hållbar turism och växande besöksnäring med visionen "2030 är Sverige världens mest hållbara och attraktiva resmål byggt på innovation".

Visit Swedens varumärkeslöfte för Sverige "Tillsammans mot ett mer medvetet resande" i vår gemensamma marknadsföring av Dalarna.

Den regionala utvecklingsstrategin Dalastrategin 2030 "Tillsammans för ett hållbart Dalarna" i gemensam samhandling mot ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet.

Dalarnas besöksnäringstrategi 2030 mot visionen att upplevas som "Norra Europas ledande och mest attraktiva besöksdestination som erbjuder välkomnande och äkta upplevelser året runt".

Dalarnas översiktsplaner i alla femton kommuner för en hållbar utveckling inom bo, leva, verka och besöka.

Vems är ansvaret

Allas ansvar – företagens, besökarnas, lokalbornas, kommunernas, regionala aktörers och destinationsbolagets. Ingen enskild aktör kan vara ansvarig för en förflyttning mot en hållbar destination. Vi vet att många redan har påbörjat sin hållbarhetsresa, vi vill förstärka den resan och möjliggöra att vi blir fler som går åt samma håll!

Då ansvaret ligger på många olika parter kan vi inte garantera att en besökare till Dalarna uteslutande möts av en hållbar helhetsupplevelse. Om alla gemensamt bidrar i förflyttningen kan vi dock ge de bästa förutsättningarna för en hållbar upplevelse genom hela kundresan!

Vad innebär hållbarhet

Hållbar utveckling av besöksnäringen i Dalarna handlar om att maximera de positiva effekterna av besöksnäringen samtidigt som vi jobbar långsiktigt för att minimera de negativa effekterna.

Att vår upplevelseproduktion inte tär på de resurser vi har i termer av miljö och kulturhistoria, att den ger långsiktig lönsamhet och att besöksnäringen bidrar till en hållbar samhällsutveckling i hela Dalarna.

Hur började det?

Redan 2017 togs Besöksnäringstrategi 2030 fram med fler än 200 deltagare från region, näring och kommun. Beslut fattades att hållbarhet skulle vara ett av tre fokusområden som skulle genomsyra allt destinationsarbete.

Sedan 2019 arbetar Visit Dalarna enligt den globala metodiken **Global Sustainable Tourism Council** (GSTC) för att analysera kommuners, företags och andra lokala och regionala aktörers hållbarhetsarbete i Dalarna. GSTC togs fram av flera FN-organ innan Agenda 2030 och är en metodik för att mäta ett nuläge och ge förslag på åtgärder för en förflyttning mot en hållbar besöksnäring.

Arbetet har till och med 2022 inkluderat GAP-analyser på nio av Dalarnas 15 kommuner och cirka 40 av besöksnäringföretagen i Dalarna samt en kunskapshöjning och hållbar förflyttning internt inom Visit Dalarna.

Under 2022 har Visit Dalarna även genomfört två väsentlighetsanalyser, det vill säga kartlagt de viktigaste hållbarhetsfrågorna för att kunna rikta resurser där de kan leda till störst förflyttning. En analys genomfördes med styrelsen för Visit Dalarna som representeras av besöksnäringföretag och kommuner i Dalarna. Ytterligare en analys har gjorts med medarbetare på Visit Dalarna för att lyfta de områden där vi kan bidra till störst förflyttning mot en hållbar destination.

Samtidigt har Visit Dalarna samlat in enkätsvar i 9 av 15 kommuner om vad besöksnäringföretagen tycker om hållbarhetsarbetet i hemmahörande kommun och om Visit Dalarnas arbete. Där har totalt 105 svar samlats in som underlag. Under våren 2022 genomfördes även fördjupade kundintervjuer med 30 besöksnäringföretag där frågor om väsentlighet kopplat till hållbarhet togs upp.

Sammantaget och med tillägg av de strategidokument som finns nationellt och regionalt samt resultaten av kommunanalyser har varit underlag till färdplan.

Prioritering

Vi har definierat tre områden där vi ser att besöksnäringen i Dalarna med dess intressenter kan göra störst förflyttning mot en mer hållbar destination.

Det innebär att vi arbetar med och ser till alla tre aspekter – socialt, ekonomiskt och miljömässigt – hur vi kan lyfta de värden som besöksnäringen kan bidra med, samtidigt som vi försöker minska de resurser som behövs för att skapa värden.

Mindre avtryck, större intryck

Alla behöver vi ta ansvar för att minska de klimatpåverkande utsläpp som besöksnäringen står för, samtidigt som vi ska fortsätta erbjuda minnesvärda upplevelser i Dalarna. Besökarnas resor till och från samt inom Dalarna är det som idag ger störst klimatpåverkan, och här kan flera aktörer göra insatser på kort och lång sikt utifrån sin egen påverkansmöjlighet.

Nuläge till önskat läge

Mindre avtryck, större intryck

	Nuläge 2022	Önskat läge 2030
1. Medvetna transportval	31 % av växthusutsläpp i Dalarna kommer från transport.	Halvera klimatavtryck från besökarnas resor.
2. Lätt att göra rätt	Klimatförvirring där 41 % av resenärer inte vet hur de ska hitta ett hållbart alternativ.	Besökarna kan enkelt välja och mäta sitt klimatavtryck.
3. Värna natur & kulturarv	Värdering av natur och kulturturism är bristfällig och låg, med brist på enhetlig metodik och avsaknad av riskanalyser för klimatanpassning och överturism.	Dalarna är Sverigeledande destination för levande och varsamt utvecklade natur- och kulturupplevelser.
4. Hushålla resurser	Marginell klimatpåverkan på el- och energi från besöksnäring. Återvinning, vatten, avlopp kan se utmaningar kring högsäsonger.	Dalarnas destinationer har en välfungerande återvinning, vatten- och elförsörjning även högsäsong.

Vad ska förflyttningen bidra till?

Primärt bidrar insatser till miljömässig hållbarhet. Besöksnäringens bidrag till att nå Dalastrategins position 2030 för ett Klimatsmart Dalarna.

- Dalarna når de nationella energi- och klimatmålen.
- Med nya tekniker och tankesätt är Dalarna en förebild i arbetet för en mer hållbar mobilitet.
- Dalarna har förbättrad biologisk mångfald och stärkt beredskap för att möta klimatförändringarna.

Målbild för besöksnäringens bidrag: Att besöksnäringen är en starkt bidragande del till att Dalarna når de nationella energi- och klimatmålen.

Koppling till Agenda 2030

Insatserna ska främst bidra till en positiv förflyttning inom dessa globala mål:

Insatsområden - hur ska vi nå önskat läge?

MEDVETNA TRANSPORTVAL

Resor möjliggör besökare till Dalarna. Samtidigt vet vi att besökarnas resor står för det största klimatavtrycket inom besöksnäringen. Vi behöver insatser som minimerar negativ påverkan från resor samtidigt som vi maximerar de effekter som resandet ger; för lokalsamhället, företag och möjlighet till utveckling och innovation i Dalarna.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretagen kan lyfta transportmöjligheter utifrån lägsta utsläpp i sin kommunikation samt erbjuda klimatberäkning för besökare inför resan via länkar till befintliga beräkningsmetoder.

Visit Dalarna kan fortsatt välja målgrupper och marknader utifrån utsläpp, ta fram statistik och faktaunderlag om besöksnäringen till beslutsfattare och föra besöksnäringens talan i utvecklingsgrupper för medvetna transporter.

Regionala och/eller kommunala företrädare kan fortsatt låta besöksnäringen delta i dialog i regionala och kommunala forum för utveckling och möjliggörande av hållbara resor inom, samt till och från Dalarna som även utgår från besöksnäringens behov och förutsättningar. Avsätta projektmedel för utveckling av smarta fossilfria transportlösningar anpassade för besöksnäring.

Forskning och innovation kan inom projekt fortsatt utveckla beslutsstöd för hållbart resande och infrastrukturplanering där man skulle kunna nyttja resultat tillsammans med Visit Dalarna, näring och regionala eller kommunala företrädare.

Politiken kan i sitt beslutsfattande påskynda en hållbar utveckling för transport utifrån behov inom besöksnäringen i Dalarna.

Indikatorer

- Tillgänglig och bokningsbar kollektivtrafik till och från Dalarna.
- Tillgänglighet till fungerande kollektivtrafik för besöksnäringen inom Dalarna.
- Tillgänglighet till laddstationer som möter efterfrågan i Dalarna.

Urval av inledda insatser

- Närmarknader prioriteras vid val av internationella målgrupper.
- Nätverk som tittar på förutsättningar för mobila laddningslösningar.
- Samråd Klimatklivet*.

** Klimatklivet är ett investeringsstöd från Naturvårdsverket som gör det möjligt att satsa på fossilfri framtidsteknik och grön omställning.*

Förslag aktiviteter

2023–2027	Påvisa behov och utmaningar inom kollektivtrafik och infrastruktur i takt med besöksnäringens utveckling. Delta aktivt för att påverka beslutsfattare regionalt och nationellt för förbättringar och utveckling.
2023	Laddinfrastruktur som möter efterfrågan, nyttja stödsystem som Klimatklivet och samarbeten näring, offentliga och kommun.
2024	Lyfta tillgängliga transportalternativ med lägst klimatpåverkan högst i kommunikation.
2026	I takt med utveckling av fossilfria bränslen och utvecklade infrastruktur enbart kommunicera hållbara transporter i kundresan.

LÄTT ATT GÖRA RÄTT

De flesta av oss vill göra rätt och välja det bästa eller minst skadliga, men det kan vara svårt att hitta och värdera hållbara alternativ för både företag och besökare. Vi behöver hjälpa företagen att se vilka insatser som gör mest nytta till minsta insats. Och till besökarna behöver vi kommunicera hållbara val på olika sätt under hela kundresan.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringens företag och föreningar kan välja att genomgå hållbarhetsanalys och genomföra rekommenderade åtgärder för ett hållbart företag alternativt certifiera sig inom en hållbarhetsmärkning som täcker alla tre hållbarhetsområden.

Visit Dalarna genomför hållbarhetsanalyser alternativt hänvisar till analyser som utgår från GSTC-metodik samt kompetensutvecklar företagen inom hållbarhet. Visit Dalarna kommunicerar hållbara företag och styr besökaren till mer hållbara val.

Regionala och kommunala företrädare är viktiga samarbetsparter och har viktiga marknadskanaler för gemensamma kommunikationsinsatser inom skyddade natur- och kulturområden för att styra besökarbeteenden.

Främjarsystemet kan vara en av de aktörer som erbjuder hållbarhetsanalyser som följer GSTC-metodik till besöksnäringens företag samt utövar tillsyn av åtgärder.

Indikatorer

- Kommunikationsinsatser.
- Sidvisningar mätning klimatavtryck.
- Antal hållbara företag enligt GSTC-metodik.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Hållbarhetsanalyser företag enligt GSTC-metodik.
- Kommunikation för en balanserad turism.

Förslag aktiviteter

2023	Codes of conduct för besökare - natur- och kulturarv, lätt att göra rätt, allemansrätten.
2023–2025	Hållbarhetsanalyser enligt GSTC-metodik, stöd och kvalitetssäkring av företag för fler hållbara företag att välja på för besökare.
2024	Hållbara företag prioriteras i kommunikation. Klimatberäkning tillgängliggörs till besökare. Prioriterade reseanledningar är hållbarhetsanalyserade.
2025	Kommunicera hållbara resepaket där hela kundresan består av hållbara företag. Avsiktsförklaring partnerföretag till Visit Dalarna.

VÄRNA NATUR OCH KULTURARV

Med allt fler människor som rör sig i naturen och i kulturarvsmiljöer behöver vi arbeta med förebyggande insatser för att värna, bevara och utveckla dessa. Insatserna för att i tid förebygga överturism och planera för klimatanpassningar för värnande av biologisk mångfald bör även följas av insatser i kommunikation för att styra besökarna.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringens företag och föreningar kan med handbok arbeta med bevarande och utveckling som utgår från ett gemensamt ramverk och åtgärdsförslag för utveckling att varsamt öka tillgängligheten till kulturmiljöer för fler och möjliggöra en långsiktig ekonomisk hållbarhet som värnar bevarandet.

Visit Dalarna kan delta i framtagande av regionalt ramverk med spetskompetens inom turism. Från ramverk kan man utveckla en handbok för turism i kulturmiljöer till föreningar och företag tillsammans med en handbok för guidning och interpretation i kulturmiljö. Visit Dalarna kan driva på arbetet med riskanalys klimatanpassningsåtgärd med fakta och underlag från andra destinationers arbeten med klimatanpassning som redan kommit längre.

Regionala och kommunala företrädare kan samverka för ett regionalt ramverk för skydd, klimatanpassning, interpretation och utveckling av kulturmiljöer. I plan för klimatanpassning kan besöksnäring lyftas högre i prioritering för att påskynda att vi har en samlad riskanalys utifrån besöks- och friluftsliv, för att även besöksnäringen ska känna till och sätta in åtgärder proaktivt.

Indikatorer

- Antal förebyggande insatser för klimatanpassning och skydd.
- Antal förekomster av slitage eller skadegörelse årligen.
- Andel hektar skyddad natur- och kulturmiljöer i Dalarna.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Handbok för hållbar turismutveckling i världsarv och kulturmiljöer.
- Nationellt ramverk för ledutveckling – service och utveckling av leder i Sverige.
- Interpretationsplan Siljan Geopark.
- Projekt för investering i leder i Dalarnas landsbygd.
- Utvecklingsgrupp förutsättning mobil laddinfrastruktur.

Förslag aktiviteter

2023	Riskanalys klimatanpassning och besöksstryck av natur – och kulturarv i Dalarna med Länsstyrelsen. Handbok kulturarv som ramverk för utveckling av kulturmiljöer under ledning av Länsstyrelsen och Region Dalarna. Handbok för turism i kulturarv. Handbok för turism på naturleder.
2024	Projektansökan lokaltrafik och ledutveckling utifrån förebild Region Skåne. Handlingsplan för besöksnäringens åtgärder från riskanalys. Guidehandbok, Guideutbildning och interpretationshandbok inom kulturarv. Affärsmodeller för guider och naturturismföretag.
2025	Partners Visit Dalarna har certifiering eller anlitar enbart certifierade natur-, aktivitets- och kulturguider. Betalningsstruktur för bidragande till bevarande av kulturarvsmiljöer och utvalda leder.

HUSHÅLLA MED RESURSER

Genom att sätta fokus på hållbarhetsfrågan och uppmuntra företag till insatser för delaktighet hos personal och besökare, samtidigt som rätt förutsättningar från kommuner säkras är det möjligt att minska klimatpåverkan från besöksnäringen. Att använda mindre energi och välja mer hållbar energi är en av nyckelfrågorna tillsammans med att minska matsvinn och engångsartiklar.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringens företag och föreningar kan med kartläggning och omställning se energieffektivisering, minskat matsvinn, nya råvaror och produkter samt cirkulära

affärsmodeller som vägen fram för långsiktig lönsamhet och aktualitet hos konsument de kommande åren.

Visit Dalarna kan möjliggöra en uppsnabbad takt av energieffektivisering, cirkulär omställning, erbjudande om mer klimatvänliga produkter genom att informera om ny forskning, verktyg och produkter som kommer fram till besöksnäringen. Via hållbarhetsanalyser av företag kan takten snabbas upp ytterligare då det kan vara svårt att nå företag enbart via seminarier och andra kunskapsforum.

Regionala och kommunala företrädare kan fortsatt erbjuda stöd till besöksnäringens företag för energirådgivning och energikartläggning för att bidra till en snabbare takt inom energieffektivisering. Via livsmedelsstrategi sprida kunskap vidare till lokalproducenter, gårdsbutiker, restauranger och evenemangsarrangörer och vilka möjligheter det ger. Inom Energiintelligent Dalarna* ta fram verktyg för cirkulära affärsmodeller med flera områden till besöksnäringens företag.

**Energiintelligent Dalarna är ett nätverk som samlar alla som vill vara med och bidra till målet om ett Energiintelligent och klimatsmart Dalarna 2045. Nätverket drivs av två projektledare, från Region Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna.*

Indikatorer

- Antal hållbara företag enligt GSTC metodik.
- Minskad energiförbrukning i förhållande till omsättning inom besöksnäring.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Hållbarhetsanalyser företag.
- Hållbarhetsanalyser kommuner.

Förslag aktiviteter

2023	Insatser för energieffektivisering hos besöksnäringens företagen. Kommunikation om energihushållning för beteendeförändring hos besökare. Kunskapsinsatser kring cirkulär ekonomi till besöksnäringens företag.
2024	Insatser i samband med nya regler för avfallshantering för evenemang. Affärsmodeller som klarar kriser och utgår från livscykelanalyser avseende cirkulär ekonomi. Kunskapshöjande insatser kring matens klimatavtryck och minskat matsvinn. Kommunikation till besökare om klimatavtryck gällande mat för enklare val och matsvinn för ändrat beteende.

Hållbara företag, fler lokala jobb

Ett hållbart företag är ett företag som arbetar medvetet med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet i hela verksamheten. Företaget har genomgått en hållbarhetsanalys enligt GSTC:s kriterier och uppvisar en god hållbarhetsgrad alternativt har en certifiering, märkning eller standard inom hållbarhet. Med fler hållbara företag får vi fler schyssta arbetsgivare* och fler lokala jobb.

Nuläge till önskat läge

Hållbara företag, fler lokala jobb

	Nuläge 2022	Önskat läge 2030
1. Lönsamma företag	Fortsatt effekt av pandemi, behov av nulägesanalys efter 2022 – se postpandemi som en nollmätning, jmf prepand.	100 % hållbara företag (enligt ViD:s definition*).
2. Kompetensutveckling	Många mikro, små och medelstora företag med marginell tid och pengar för kompetensutveckling. Många olika aktörer som erbjuder stöd vilket gör det svårt att välja rätt.	Professionell och kompetent besöksnäring som leder innovation i Sverige.
3. Locka personal. Fler arbetstillfällen lokalt	Stor brist på kompetent arbetskraft i Dalarna där konkurrensen mellan anläggningar blir osund och hämmar utveckling.	Dalarna är den region man vill bo, leva och verka i.
4. Inkludering och motverka utsatthet/utanförskap	Ej högt prioriterad i företagen idag, behov finns att utbilda och höja frågans relevans hos företagen.	Besöksnäringen tar ansvar för nolltolerans mot diskriminering och människoexploatering.

Vad ska förflyttningen bidra till?

Primärt bidrar insatser till ekonomisk hållbarhet. Besöksnäringens bidrag till Dalastrategins position 2030 om ett konkurrenskraftigt Dalarna.

- Dalarnas starka näringsliv är ledande inom hållbarhet, vilket öppnat upp för nya export- och investeringsmöjligheter.
- Dalarna har en utvecklad infrastruktur som medger större arbetsmarknadsregioner och möter näringslivets transportbehov.
- Dalarna har stärkt förutsättningarna för länets kompetensförsörjning genom väl fungerande struktur för matchning, höjd utbildningsnivå och ett utvecklat livslångt lärande.
- Dalarna har en hög innovationskraft som möter samhällsutmaningar och utvecklar såväl näringsliv som välfärd

Målbild av besöksnäringens bidrag: Besöksnäringen består av 100 % hållbara företag

**Med schyssta arbetsgivare menar vi att man följer arbetsmiljölagen och tar ansvar för att ha ett förebyggande arbete mot ohälsa, olycksfall och ojämlikhet på arbetsplatsen.*

Koppling till Agenda 2030

Insatserna ska främst bidra till en positiv förflyttning inom dessa globala mål:

Insatsområden - hur ska vi nå önskat läge?

LÖNSAMMA FÖRETAG

Dalarna behöver fler lönsamma företag med hållbara affärsmodeller. Här behöver vi på olika sätt involvera företagen och kommunerna i arbetet för att förutsättningarna ska bli de bästa.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretag och föreningar kan behöva prioritera sina resurser till kunskapshöjande insatser inom alla delar inom hållbarhet för att kunna bli långsiktigt lönsamma, även om det kan påverka den kortsiktiga lönsamheten för dagen.

Visit Dalarna kan erbjuda kunskapshöjande insatser inom export, prissättning och digital utveckling som utgår från behov och efterfrågan inom olika typer av verksamheter. Ta fram fler mätmetoder med analyser för att visa på kvalitativa och kvantitativa nyckeltal för besöksnäringen i Dalarna till beslutsfattare.

Regionala och kommunala företrädare kan bidra med stöd och verktyg för cirkulära affärsmodeller och livscykelanalyser via t ex företagsstöd. Erbjuder fler tvärasektionella innovationsaktiviteter för att möjliggöra nya tjänster och produkter som matchar varandra.

Kommuner kan se över och förenkla tillståndprocesser och upphandlingspolicy för att möjliggöra fler lokala leverantörer.

Indikatorer

- Förädlingsvärde hos besöksnäringens företag i Dalarna.
- Investeringar inom besöksnäringen.
- Antal företag med cirkulär affärsmodell, helt eller delvis.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Hållbarhetsanalyser företag.
- Kurbitsutbildning Revenue management.
- Innovationsaktiviteter digitalisering.
- Exportmognadsutbildning.

Förslag aktiviteter

2023-2025	Digital kompetenshöjning för fler tekniska möjligheter hos besöksnäringens företag.
2023	Utveckla mätmetoder och nyckeltal för att visa på värdet av hållbarhet. Kunskapshöjning för anpassad prissättning och exportmognad. Kunskapshöjning styrning, resurser och budget för hållbarhetsåtgärder.
2024	Affärsutveckling inom cirkulära affärsmodeller och livscykelanalyser.
2026	Besöksnäringens företag som är prioriterade reseanledningar till Dalarna ska säkras som långsiktigt ekonomiskt hållbara.

KOMPETENSUTVECKLING

Vi behöver en professionell och hållbar besöksnäring men vi lever i en föränderlig värld där förutsättningarna snabbt kan ändras. Det råder stor brist på kompetent personal i besöksnäringen och det är därför viktigt att det finns möjlighet till kompetensutveckling och utbyte på olika nivåer och arenor.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringens företag och föreningar kan om de får kunskap om och stöd i ansökan av de stöd som finns nyttja stödssystem mer än idag för att via stöd kickstarta igång utvecklingsprojekt och våga testa nya produkter och tjänster på marknaden utan för stor risk.

Visit Dalarna kan erbjuda en digital plattform för lärande som erbjuds alla besöksnäringens företag som även blir vägen in för att hitta andra främjare och stödssystem. Visit Dalarna kan även möjliggöra fler praktikplatser inom branschen genom samlad information från utbildningssamordnare.

Regionala och kommunala företrädare kan samla alla främjare på regional och kommunal nivå för ett tydligare och breddat erbjudande till näringen som utgår från behov och en tydlig avsändare per stödområde.

Forskning och utbildning kan se Visit Dalarna som en möjliggörare för att samla besöksnäring för samarbeten mellan akademi och näring för att matcha förändrade behov och nå fler företag med erbjudande praktik.

Indikatorer

- Antal besöksnäringföretag som deltar i kompetensutveckling via främjarsystemet.
- Utbildningsnivå i besöksnäringen.
- Antal utbildningar i Dalarna som möter efterfrågan från besöksnäring.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Kurbitsutbildningar.
- Utbildningar i sociala medier.
- Lärande i arbete för studenter.
- Kunskapsdagar och webinarier.

Förslag aktiviteter

2023	Visit Academy – digital lärandeplattform för besöksnäringföretag. Vägledning till rätt stöd inom Dalarnas främjarsystem.
2024	Utöka samverkan mellan utbildningssamordnare och besöksnäringföretag. Samarbeten för fler praktikplatser i besöksnäringen.

LOCKA PERSONAL OCH FLER ARBETSTILLFÄLLEN LOKALT

Med långsiktigt hållbara företag och ett starkt platsvarumärke kan vi attrahera människor med rätt kompetens att vilja leva, verka och bo i Dalarna. Tillsammans med regionen och näringslivet i stort behöver vi även arbeta för ett bra företagsklimat.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretag och föreningar kan genom hållbarhetsanalys via GSTC eller genomgång av arbetsmiljölagen på egen hand se över att man är en schysst arbetsgivare*. Som schysst arbetsgivare kan man ta sitt sociala arbete vidare med kollektivavtal, erbjuda karriärsteg, ta fram likabehandlingsplaner eller som enmansföretag ta sig tid att ta ut egen semester. Föreningar är i många sammanhang en förutsättning för besöksnäring och bidrar med lokala ideella krafter. Som en stark social knutpunkt, genom generationsöverbyggande aktiviteter och kunskapsinläring tillsammans med ekonomiska styrmedel kan föreningar fortsätta sitt viktiga arbete.

Visit Dalarna kan vara möjliggörare genom att koordinera gemensamma insatser för att möta utmaningarna med kompetensförsörjningar inom besöksnäringen tillsammans med andra aktörer så som Visita, Svenskt Näringsliv med flera. Tillsammans kan man lyfta möjligheterna som finns med mångfald och integration inom besöksnäringen samt ställa högre krav på

schyssta arbetsförhållanden för att profileras som hållbart företag. Visit Dalarna kan även bidra till att förstärka Dalarna som en attraktiv region att inte bara besöka utan även bo, leva och verka genom att lyfta Dalarna i fler sammanhang som även rör affärsturism.

Regionala och kommunala företrädare kan samla aktörer till gemensamma aktiviteter för kompetensförsörjning istället för insatser per bransch eller via enskilt företag. Behov av kompetensförsörjning finns inom hela Dalarna och de flesta näringar, med gemensam budget och kommunikation kan vi nå längre utanför Dalarna än vi gör idag.

Indikatorer

- Antal anställda inom besöksnäringen.
- Andel företag med kollektivavtal.
- Index för näringslivsklimat i Dalarnas kommuner.
- Andel nyinflyttade till Dalarna (attraktionskraft).

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Kurbitsutbildning revenue management.

**Med schyssta arbetsgivare menar vi att man följer arbetsmiljölagen och tar ansvar för att ha ett förebyggande arbete mot ohälsa, olycksfall och ojämlikhet på arbetsplatsen.*

Förslag aktiviteter

2023	Samverka kring gemensam aktivitet i Dalarna för kompetensförsörjning näring, Visit Dalarna och Region Dalarna med flera. Kunskapsinsats prissättning för ökad möjlighet till årsanställningar. Kunskapsinsats integration och mångfald för att få fler personer utanför arbetsmarknaden in i besöksnäringen.
2024	Medföljandeprogram som inkluderar besöksnäringens möjligheter. Initiera och koordinera arbetsmarknadsmässor. Nationell konferens – Personalbostad och -transport för personal på turistorter i landsbygd.

INKLUDERING OCH MOTVERKA UTSATTTHET

Om alla besöksnäringföretag tar sitt ansvar som arbetsgivare och arbetar för ökad jämlikhet och jämställdhet så kan alla även bidra till att minska risken för trakasserier och exkludering av olika grupper som kan vara extra sårbara i samhället. Ökad inkludering i företagskulturer kan öka medvetenhet och minska risken för utsatthet i besöksnäringen.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretag och föreningar kan välja att lyfta de utmaningar som finns inom besöksnäringen kopplat till social hållbarhet.

Visit Dalarna kan bidra till att höja kunskap om och lyfta vikten av systematiskt arbete för ökad inkludering och minskad risk för exploatering bland besöksnäringföretag. Fortsatt samarbete med Funktionsrätt Dalarna för att vidareutveckla och bidra till utveckling av

besöksnäringens digitala och fysiska tillgänghetsarbete. Genom utbildningsinsatser lyfta den digitala utvecklingen inom besöksnäringen för fler digitala besöksupplevelser.

Regionala och kommunala företrädare kan samarbeta med **Visit Dalarna** och **forskning och utbildning** för att lyfta de sociala utmaningar som finns idag, där områden som exempelvis exploatering och trakasserier är extra utmanande för besöksnäringens företag och evenemangsarrangörer.

Forskning och utbildning kan jobba med den sociala hållbarheten inom besöksnäringen mer under utbildning för ökad kunskap och medvetenhet i arbetslivet. Forskning kan även bidra med fakta om social utsatthet inom besöksnäringen som behöver åtgärdas.

Indikatorer

- Fördelning av män/kvinnor i ledande position.
- Andel digitalt mogna besöksnäringens företag för ökad tillgänglighet.
- Antal boendeanläggningar och evenemang som arbetar förebyggande mot utsatthet.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Projekt Investering i leder för ökad tillgänglighet till naturupplevelser.
- visitdalarna.se utökad digital tillgänglighet enligt WCAG*.
- Utbildning Infopoints om tillgänglighetsinformation och fysisk tillgänglighet.
- Jämställdhetsanalys i besöksnäringen.
- *WCAG – Web Content Accessibility Guidelines, riktlinjer för tillgänglighetsanpassning, innebär att myndigheters och offentliga aktörers webbplatser ska vara utformade så att även personer med funktionsnedsättning kan använda den.

Förslag aktiviteter

2023	Informationsinsats hotellpersonal om tecken på människoexploatering på boendeanläggningar och evenemang. Skapa förutsättningar för fler digitala besöksupplevelser för ökad tillgänglighet. Synliggöra Högskolan Dalarnas resultat av projekt kring social hållbarhet till näringen för ökad förståelse och insatser.
2024	Kunskapshöjning och insatser inom inkluderande kommunikation i besöksnäringen. Via utbildning och praktik visa på möjligheter med och uppmuntra fler kvinnor till ledande positioner inom alla delar av besöksnäringen.
2025	Tillgänglighetsanpassning av fler upplevelser inom natur- och kultur.

Utveckling för plats och människa

Besöksnäringen är en viktig basnäring och drivkraft för samhällsutveckling. När vi tar vara på platsers olika förutsättningar och möjligheter, samt uppmuntrar lokalbefolkning och lokala företag till delaktighet så skapas förutsättningar för att känna en gemensam stolthet för platsen kan det bidra till en höjd status för besöksnäringen och göra att fler vill bo, leva och verka i Dalarna.

Nuläge till önskat läge

Utveckling för plats och människa

	Nuläge 2022	Önskat läge 2030
1. Nya säsonger	Varierar geografiskt och i kapacitetsnyttjande, med högt tryck på vissa perioder och områden, men som annars inte nyttjas.	Säsongsvariation genom bättre kapacitetsnyttjande. Fler åretruntföretag.
2. Bidra till samhällsutveckling	Besöksnäring behöver få större utrymme i samhällsutvecklingsfrågor lokalt, i Dalarna och nationellt.	Besöksnäring som möjliggörare för välmående bygder för boende och lokala entreprenörer (och besökare).
3. Lokalt engagemang	Är varierande och har olika utmaningar i respektive kommun. Behov av kartläggning av aktuella frågor.	Lokalbor och lokala entreprenörer bär värdskapet.

Vad ska förflyttningen bidra till?

Primärt bidrar insatser till social hållbarhet. Besöksnäringens bidrag till Dalastrategins position 2030 om ett sammanhållet Dalarna.

- I Dalarna finns diversifierade boendeformer som motverkar segregation och polarisering.
- I Dalarna finns attraktiva boendemiljöer och grundläggande service i alla delar av länet. Dalarna präglas av ett starkt och inkluderande samhällsengagemang.
- I Dalarna känner människor delaktighet och tillit till det demokratiska systemet.
- Jämlika livsvillkor och god hälsa ger alla människor i Dalarna möjlighet att utvecklas.

Målbild för besöksnäringens bidrag:

Säsongsvariationer har minskat med - 15% från 2023 till 2030*

** 2019 hade Dalarna ett genomsnittligt kapacitetsnyttjande på 30 % för helåret i jämförelse med Sveriges totala på 41 % (belagda bäddar i förhållande till disponibla bäddar för hotell, stugbyar och vandrarhem). I november uppmättes det lägsta kapacitetsutnyttjande på 15,9 % och högsta uppmättes i februari på 52,6 %. Variationen ligger då på en säsongsskillnad på 36,7 % vilken bör kunna minskas utan att sänka högstanivån i februari.*

[Koppling till Agenda 2030](#)

Insatserna ska främst bidra till en positiv förflyttning inom dessa globala mål:

Insatsområden - hur ska vi nå önskat läge?

NYA SÄSONGER

I Dalarna har vi tillgångar som gör oss till en attraktiv året-runt-destination vilket ger oss en stor konkurrensfördel. Trots det står många bäddar outnyttjade och vi behöver hitta nya säsonger genom att skapa attraktiva erbjudanden och få besökare att stanna längre. Till det behöver vi även säkerställa att det finns kompetent personal att tillgå året runt.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretag och föreningar kan se möjligheten till att utöka samarbeten över kommungränser och verksamheter för bredare och attraktivare erbjudanden. Även titta på möjligheter med resan som del av upplevelsen för ökad stanntid och mer klimatvänliga transporter.

Visit Dalarna kan samla besöksnäringen och regionala företrädare för transport för proaktiv planering av säsongsinsatser där erbjudande, kommunikation och förutsättningar från olika aktörer behöver synkroniseras. Fortsatt erbjuda besöksnäringens företag utbildning i revenue management för att kunna styra prissättning utifrån efterfrågan och även utifrån målgrupper vi vill locka till Dalarna.

Regionala och kommunala företrädare kan samarbeta mer över kommungränserna för proaktiv planering evenemang och säsongsutökning för sömlös transport, upplevelse och värdskap på slutdestination så väl som under resan till och från.

Indikatorer

- Kapacitetsutnyttjande säsong och område.
- Antal heltidsanställda.
- Hur lång stannetid vid övernattningar.
- Urval av inledda insatser och framtagna verktyg.
- Produktutveckling besöksnäringens företag.
- Innovationsaktiviteter tekniska förutsättningar.

Förslag aktiviteter

2023	Inspirationsdag näring på tema produktutveckling och målgrupper nya säsonger och ökad stannetid. Revenue managementkunskap för ekonomisk styrning efter säsong. Kampanj workationplatser i Dalarna vår och höst.
2024	I takt med ökat utbud vår/höst utöka kampanj- och säljinsatser till besökare. Öka insatser för samarbeten kring evenemang, cuper och möten vår och höst. Utöka målgruppsarbete på säsonger med lägre beläggning så som gruppresor. Lokal kampanj för hemesterpärlor vår och höst.

BIDRA TILL SAMHÄLLSUTVECKLING

Besöksnäringen är redan idag en motor och garant för samhällsutveckling. Det som är bra för besöksnäringen är bra för lokalsamhället och vice versa. Detta behöver belysas både vad gäller det ekonomiska bidraget såväl som det infrastrukturella.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringens företag och föreningar kan vid omställning och nytt framtagande av tjänster och produkter alltid utgå från att det ska berika såväl besökarens som lokalbors liv och stärka platsen, inte bara den egna verksamheten.

Visit Dalarna kan sprida fakta och analysunderlag som visar på besöksnäringens effekter för bo, leva, verka ytterligare med både kvantitativa och kvalitativa effekter. Kan vara en del i arbetet för folkhälsan då natur- och kulturarvs tillgängliggörande ofta möjliggörs av besökarens efterfrågan och betalning. Visit Dalarna kan även möjliggöra fler attraktiva arbetsgivare och schyssta jobb genom utbildning och krav på besöksnäringens sociala hållbarhetsarbete för att kallas hållbart företag.

Regionala och kommunala företrädare kan se besökare som en förutsättning för bo, leva och verka och vice versa tydligare för att se att det som är attraktivt för en lokalbo är attraktivt för en besökare. För att kunna ta emot besökare de kommande åren finns ett behov av att lyfta laddinfrastruktur, energiförsörjning, hållbara transporter och kompetensutveckling högre för uppsnabbad utveckling efter behov. Regionen kan även främja investeringar inom besöksnäringen för långsiktigt hållbar lönsamhet.

- Indikatorer
- Turistekonomisk omsättning.
- Antal övernattningar per invånare.
- Företagsutveckling som driver förbättrad infrastruktur i glesbygd.
- SROI* från besöksnäring.

**social return on investment*

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Samarbeten regionalt i de stora samhällsfrågor som rör besöksnäring.
- Nationellt ramverk för ledutveckling som gynnar friluftsliv.
- Exportguide företag för ökad internationell mognad och fler internationella gäster.

Förslag aktiviteter

2023	Utveckling outdooraktiviteter som bidrar till rik fritid och ökad folkhälsa för lokalbor. Samarbeten regionalt där besöksnäringen driver på utveckling av laddinfrastruktur. Stärka faktaunderlag som visar på besöksnäringens positiva värden för lokalsamhälle. Öka tillgänglighet till kultur för både lokalbor och besökare.
2024	Faktabaserade data som visualiserar besöksnäringens bidrag till leva, verka, bo. Kunskapshöjande insats i besöksnäring om arbetsgivaransvar och likabehandling för fler schyssta arbetsgivare i Dalarna och ett förbättrat företagsklimat. Främja investeringar i Dalarnas besöksnäring för långsiktig hållbar tillväxt. Öka tillgänglighet till service för boende, företag och besökare genom samverkan.

LOKALT ENGAGEMANG

Det lokala engagemanget hos både region, kommuner, företag och lokalbefolkning är en förutsättning för att vi ska ha en livskraftig besöksnäring. För att uppnå detta behövs olika insatser för att skapa delaktighet.

Förslag på åtgärder från olika aktörer

Besöksnäringföretag och föreningar kan bjuda in lokalbor ytterligare till sin verksamhet. Om man har upplevt något kan man även bli en god ambassadör för det. Kan t ex göras via en prova-

på inför säsong vilket kan ge möjlighet att testa en ny produkt innan huvudsäsong eller via lokalt samarbete som kunderbjudande för företag i annan bransch.

Visit Dalarna kan i samarbete med kommunerna lyfta in fråga om upplevelsen av besöksnäring i befintliga undersökningar och bidra med underlag och samarbete för bredare utskick om besöksnäringseffekter och lokalbors upplevelse av dessa på olika platser där behov finns. I uppföljning se vilka områden som kan behöva åtgärdas för att få fler lokala ambassadörer. I kommunikationsinsatser även vända sig till lokalbor, och sen lyfta lokalborna högre i kommunikationen där värdschap inte är platsbundet till en lokal utan finns hos både Infopoints som ute på gatan eller i chat.

Regionala och kommunala företrädare kan via sin kommunikation bidra till att stärka stoltheten hos invånarna över att vara en del av Dalarna genom spridning av positiva nyheter och fakta om besöksnäringen, bjuda in till dialog om besöksnäring och utveckling kultur, natur och friluftsliv och lyfta Dalaambassadörer i de olika kommunerna som bidrar till platsens utveckling.

Indikatorer

- Medborgarundersökning upplevelse av turismen.
- Andel lokalt anställda i besöksnäringen.
- Besöksnäringsspektiv i kommunernas planarbeten.

Urval av inledda insatser och framtagna verktyg

- Hållbarhetsanalyser kommuner.

Förslag aktiviteter

2023	Samarbete kommun och Visit Dalarna i information till medborgare om besöksnäringseffekter årligen. I medborgarundersökningar i kommuner inkludera fråga om besöksnäring.
2024	En Daladag för medborgarna för att visa upp besöksnäring och öka lokalt värdschap. Initiera fler lokala samarbeten för att lyfta lokala profiler, företag och hantverk.
2025	Förflyttning av värdschap från en fysisk plats till alla lokalbor.

Summering av främsta drivkrafter och utmaningar för att nå målsättningar

- Kollektivtrafik som idag utvecklas för arbetspendling och skolskjuts lokalt bör även ta hänsyn till och se möjligheten med besökare inom Dalarna.
- Bristfällig tillgång till fossilfria drivmedel och tillgång till alternativa färdmedel till bil som är tillförlitliga och bokningsbara för resa till och från Dalarna.
- Kompetensförsörjning är en utmaning inte enbart inom besöksnäringen i Dalarna utan för hela Dalarna idag och framåt. En attraktiv destination att besöka är attraktiv att bo, leva och verka i och tvärtom. Samarbete som möjliggörare.
- Att lyfta status och lön för jobb i besöksnäringen i konkurrens med andra näringar samt lyfta kompetensnivån och möjligheten till befordran inom näringen.
- En energiförsörjning i balans med en växande besöksnäring på landsbygden kommer att behöva tas höjd för, där utmaningar kan ses med att tillgodose alla behov redan idag, vilka blir fler och fler.

Summering indikatorer

Insatsområde	Indikatorer och direkt eller indirekt påverkansmöjlighet för ViD
Medvetna transportval 	Tillgänglig och bokningsbar kollektivtrafik till och från Dalarna (Indirekt)
	Tillgänglighet till fungerande kollektivtrafik för besöksnäringen inom Dalarna (Indirekt)
	Tillgänglighet till laddstationer som möter efterfrågan i Dalarna (Indirekt)
Lätt att göra rätt 	Kommunikationsinsatser (Direkt)
	Sidvisningar mätning klimatavtryck (Direkt)
	Antal hållbara företag enligt GSTC-metodik (Direkt)
Värna natur och kulturarv 	Antal förebyggande insatser för klimatanpassning och skydd (Indirekt)
	Antal förekomster av slitage eller skadegörelse årligen (Indirekt)
	Andel hektar skyddad natur- och kulturmiljöer i Dalarna (Indirekt)
Hushålla med resurser 	Antal hållbara företag enligt GSTC metodik (Direkt)
	Minskad energiförbrukning i förhållande till omsättning inom besöksnäring (Indirekt)

Lönsamma företag 	Förädlingsvärde hos besöksnäringens företag i Dalarna (Indirekt)
	Investeringar inom besöksnäringen (Indirekt)
	Antal företag med cirkulär affärsmodell, helt eller delvis (Indirekt)
Kompetensutveckling 	Antal besöksnäringens företag som deltar i kompetensutveckling via främjarsystemet (Indirekt)
	Utbildningsnivå i besöksnäringen (Indirekt)
	Antal utbildningar i Dalarna som möter efterfrågan från besöksnäring (Indirekt)
Locka personal och fler arbetstillfällen lokalt 	Antal anställda inom besöksnäringen (Indirekt)
	Andel företag med kollektivavtal (Indirekt)
	Index för näringslivsklimat i Dalarnas kommuner (Indirekt)
	Andel nyinflyttade till Dalarna (attraktionskraft) (Indirekt)
Inkludering och motverka utsatthet 	Fördelning av män/kvinnor i ledande position (Indirekt)
	Andel digitalt mogna besöksnäringens företag för ökad tillgänglighet (Direkt)
	Antal boendeanläggningar och evenemang som arbetar förebyggande mot utsatthet (Indirekt)
Nya säsonger 	Kapacitetsutnyttjande säsong och område (säsongindex) (Indirekt)
	Antal heltidsanställda (Indirekt)
	Hur lång stantid vid övernattnings (Indirekt)
Bidra till samhällsutveckling 	Turistekonomisk omsättning (Indirekt)
	Antal övernattnings per invånare (Indirekt)
	Företagsutveckling som driver förbättrad infrastruktur i glesbygd (Indirekt)
	SROI* från besöksnäring (Indirekt)
Lokalt engagemang 	Medborgarundersökning upplevelse av turismen (Indirekt)
	Andel lokalt anställda i besöksnäringen (Indirekt)
	Besöksnäringens perspektiv i kommunernas planarbeten (Indirekt)

Uppföljning

Planen sträcker sig till 2030. Den ska ses som ett levande dokument som uppdateras årligen samt vid omvärldshändelser som kan påverka såväl behov av åtgärder som tillgång till nya mer väsentliga indikatorer. Uppföljning kommer ske av indikatorer för att säkerställa att förflyttning sker i rätt riktning samt av genomförda åtgärder årligen.

Nyckelintressenter och roller

Visit Dalarna ska vara en möjliggörare för att företag och föreningar i besöksnäringen och Dalarnas 15 kommuner ska kunna göra en förflyttning mot en hållbar destination utifrån sina olika förutsättningar. Visit Dalarna har även ett ansvar för att genom kommunikation underlätta för och vägleda besökare till Dalarna att göra hållbara val. För att lyckas behöver Visit Dalarna indirekt påverka den offentliga sektorn för att ge företag och föreningar i besöksnäringen förbättrade förutsättningar inom främst infrastruktur, energiförsörjning, kompetensförsörjning och hållbara transporter.

Besöksnäringens företag och föreningar kan bidra genom att erbjuda schyssta arbeten och mötesplatser med utrymme för lärande och instegsjobb vidare till karriärmöjligheter, för såväl lokalbefolkning som personer långt från arbetsmarknaden. Med rätt förutsättningar från det offentliga kan företag och föreningar via besökarnas spenderade kronor hitta vägen till ekonomisk långsiktighet genom att erbjuda och kommunicera hållbara produkter och tjänster som lockar fler hållbarhets- och kvalitetsmedvetna besökare till Dalarna.

Regionala och kommunala företrädare kan ge besöksnäringens företag rätt förutsättningar för att utveckla sitt företag och destinationen på ett hållbart sätt. Det genom att säkerställa att infrastruktur, energiförsörjning, vattenförsörjning, sophantering och skydd av natur och kulturarv fungerar. Det tillsammans med att föra dialog för utveckling och stöd utifrån besöksnäringens behov kan leda till fler långsiktigt hållbara företag.

Forskning och utbildning kan bidra med utbildning av nya medarbetare som är anpassade till efterfrågan hos besöksnäringens företag. Kan även bidra med analys av turismdestinationers utveckling, destinationsmarknadsföring, effekter av evenemang, turismnäringen som arbetsmarknad samt frågor som handlar om mobilitet och hållbar utveckling.

Övrig näring kan vara möjliggörare som leverantörer av produkter och tjänster som möter besöksnäringens behov och efterfrågan på hållbara upplevelser samt möjliga samarbetspartners för co-creation till besökare och lokalbor.

Politiken kan i sitt beslutsfattande påskynda en hållbar omställning av transport inom Dalarna, för besöksnäringen är det en grundförutsättning för att kunna erbjuda mer hållbara transportmöjligheter till och inom Dalarna för besökare. Det skulle även kunna bidra till en förbättrad kompetensförsörjning med förbättrad arbetspendling inom hela Dalarna och ge en möjlighet för besöksnäringens företag att utveckla sin verksamhet där man ej blir beroende av resande med fossildrivna bilar.